

Institutt for matematiske fag

Eksamensoppgave i **ST1201/ST6201** Statistiske metoder

Faglig kontakt under eksamen: Nikolai Ushakov

Tlf: 45128897

Eksamensdato: 20. desember 2016

Eksamenstid (fra–til): 09:00 – 13:00

Hjelpemiddelkode/Tillatte hjelpemidler: C:

- Tabeller og formler i statistikk, Tapir forlag,
- K.Rottman. Matematisk formelsamling,
- Ett gult ark (A4 med stempel) med egne håndskrevne formler og notater,
- Kalkulator: HP30S, Citizen SR-270X, Citizen SR-270X College eller Casio fx-82ES PLUS.

Annen informasjon:

Sensur:

Målform/språk: bokmål

Antall sider: 3

Antall sider vedlegg: 0

Kontrollert av:

Informasjon om trykking av eksamensoppgave	
Originalen er:	
1-sidig ☐	2-sidig ☒
sort/hvit ☒	farger ☐
skal ha flervalgskjema ☐	

_____

Dato

_____

Sign

Oppgave 1

I et laboratorium brukes et løsningsmiddel som skal ha $pH = 7.45$. Det tas n prøver av et parti av løsningsmiddelet, og i hver prøve måles pH . Målingene, $X_1, X_2, \dots, X_n$, er uavhengige og normalfordelte med forventningsverdi μ , som er pH i løsningsmiddelet, og standardavvik 0.05 (som skyldes måleusikkerhet).

En utfører en hypotesetest med nullhypotese $\mu = 7.45$ mot den alternative hypotesen $\mu > 7.45$. Hvis nullhypotesen forkastes med signifikansnivå 0.05, kasseres partiet.

- Foreslå hvordan en slik hypotesetest basert på gjennomsnittet $\bar{X}$ av målingene kan gjennomføres. Hva blir konklusjonen hvis det tas $n = 20$ prøver og gjennomsnittet av målingene er 7.47?
- Hva er sannsynligheten for at nullhypotesen blir forkastet hvis det tas $n = 20$ prøver og pH i løsningsmiddelet er $\mu = 7.47$?
- Anta at pH i løsningsmiddelet er $\mu = 7.47$. Hvor mange prøver, n , må tas for at sannsynligheten for at nullhypotesen forkastes skal være større enn 0.8?

Oppgave 2

La $X_1, X_2, \dots, X_n$ være et tilfeldig utvalg fra en normalfordeling med (kjent) forventning $E(X_i) = 1$ og (ukjent) varians $\text{Var}(X_i) = \theta$. Man ønsker å benytte de observerte verdier til å teste

$$H_0 : \theta = 1 \quad \text{mot} \quad H_1 : \theta \neq 1.$$

- a) Bruk

$$\hat{\theta} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (X_i - 1)^2$$

som testobservator og bestem en beslutningsregel for når man skal forkaste H_0 . Benytt signifikansnivå α .

Utled styrkefunksjonen for denne testen.

- b) Finn sannsynlighetskvote (generalised likelihood ratio (GLR)), λ , for H_0 og H_1 som angitt over.

Forklar hvorfor testen du utledet i punkt a) ikke er en sannsynlighetskvote test (generalised likelihood ratio test (GLRT)).

Oppgave 3

På et laboratorium undersøkes sammenhengen mellom reaksjonsfart Y (i mikromol pr. time) og konsentrasjonen x (i mikromol pr. dm^3) av en katalysator. Det gjøres 10 målinger av reaksjonsfart Y_i og konsentrasjon x_i , $1 \leq i \leq 10$. Anta at parene av målinger er uavhengige, og at Y_i er normalfordelt med forventningsverdi $\alpha + \beta x_i$ og standardavvik σ , der α , β og σ er ukjente parametre.

- a) Forklar kort hva minste kvadraters metode for estimering av α og β går ut på.

Ved minste kvadraters metode blir β estimert til 1.12. Variansen σ^2 blir estimert til 2.3, og

$$\sum_{i=1}^{10} (x_i - \bar{x})^2 = 4.1$$

(det vil si at $2.3/4.1$ er et estimat av variansen til estimatoren til β)

- b) Utfør en hypotesetest for å undersøke om det er noen sammenheng mellom x og Y . Bruk signifikansnivå 0.05.

Oppgave 4

I denne oppgaven skal vi se på en regresjonsmodell som er noe modifisert i forhold til den som er behandlet i læreboka. Anta at vi har variabelpar $(x_1, Y_1), \dots, (x_n, Y_n)$ der $x_1, \dots, x_n$ ikke betraktes som stokastiske, mens $Y_1, \dots, Y_n$ antas å være uavhengige stokastiske normalfordelte variabler med

$$E(Y_i) = \alpha + \beta(x_i - \bar{x}) \text{ og } \text{Var}(Y_i) = \sigma_0^2.$$

Her er $\bar{x} = (1/n) \sum_{i=1}^n x_i$, verdiene til de to parametrene α og β antas ukjente, mens variansen σ_0^2 antas å ha en kjent verdi.

- a) Utled sannsynlighetsmaksimeringsestimatorene (SME) for α og β og vis spesielt at estimatoren for β kan skrives på formen

$$\hat{\beta} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) Y_i}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}.$$

Vis at variansen til $\hat{\beta}$ kan skrives på formen

$$\text{Var}(\hat{\beta}) = \frac{\sigma_0^2}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}.$$

b) Hvilken sannsynlighetsfordeling har $\hat{\beta}$? Begrunn svaret.

Utled et $(1 - \delta) \cdot 100\%$ konfidensintervall for β .

Oppgave 5

Følgende tabell er en delvis utfylt variansanalysetabell (ANOVA-tabell) hvor noe informasjon mangler (stjerner).

Source	df	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>
Treatment	*	24.48	8.16	*
Error	40	*	5.1	
Total	*	*		

a) Finn tallene som mangler og skriv opp den fullstendige ANOVA-tabellen. Vis hvordan du beregner verdiene der det står * i tabellen.

Utfør hypotesetesten for

$$H_0 : \mu_1 = \mu_2 = \mu_3 = \mu_4.$$

Signifikansnivået er $\alpha = 0.05$.